JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CARL OTTO LENZ
16 päivänä helmikuuta 1995 *

A — Johdanto

1. Tribunale di Triestessä käsiteltävänä olevassa riita-asiassa on kysymys tuoreille banaaneille asetetusta kulutusverosta, joka otettiin käyttöön 9.10.1964 annetulla Italian lailla nro 986/64 [1], joka tuli voimaan 1.1.1965. Tämän veron määrää korotettiin vuosien kuluessa.

2. Yhteisöjen tuomioistuin on lausunut kyseisestä verosta useaan otteeseen. Se on kahdessa 7.5.1987 antamassaan tuomiossa katsonut, että kyseinen vero on yhteensoveltumaton EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan kanssa sikäli kuin sitä kannetaan toisista jäsenvaltioista peräisin olevista banaaneista [2] ja yhteisössä vapaasti liikkuvista kolmansista maista peräisin olevista banaaneista [3]. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut tässä yhteydessä kyseisen veron 95 artiklassa tarkoitetuksi sisäiseksi maksuksi (eikä EY:n perustamissopimuksen 9 ja 12 artiklassa tarkoitetuksi tuontitulliksi), vaikka Italian banaanituotanto olikin hyvin vähäistä [4]. Tuomioistuin totesi lisäksi, että tämän veron soveltamisessa kysymys oli 95 artiklan toisen kohdan mukaisesta suojelutoimenpiteestä, koska sillä suojattiin Italian hedelmätuotantoa [5].

3. Chiquita SpA -yhtiö toi huhtikuussa 1990 [6] Italiaan kaksi erää Kolumbiasta ja Hondurasista peräisin olevia banaaneja. Välttyäkseen kyseisen veron maksamiselta Chiquita-yhtiö kääntyi Pretore di Triesten puoleen. Yhtiö vetosi tässä menettelyssä siihen, että kyseinen vero oli yhteisön oikeuden vastainen. Pretore katsoi tämän väitteen oikeaksi ja antoi väliaikaismääräyksen, jonka perusteella Chiquita-yhtiö sai tuoda banaaneja joutumatta maksamaan kulutusveroa.

Pian tämän jälkeen Chiquita-yhtiö toi Italiaan kaksi erää lisää Kolumbiasta ja Santa Luciasta peräisin olevia banaaneja. Tätä tarkoitusta varten Chiquita-yhtiö hankki Pretore di Triesteltä uuden väliaikaismääräyksen, jossa sille annettiin lupa maahantuontiin ilman kulutusveron maksamisvelvollisuutta.

* Alkuperäinen kieli: saksa.

1 — Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana (GURI) nro 264, 27.10.1964, s. 4580.

2 — Asia 184/85, komissio v. Italia, tuomio 7.5.1987 (Kok. 1987, s. 2013).

3 — Asia 193/85, Co-Frutta, tuomio 7.5.1987 (Kok. 1987, s. 2085).

4 — Alaviitteessä 3 mainitussa asiassa Co-Frutta annettu tuomio, 10—13 kohta.

5 — Alaviitteessä 2 mainitussa asiassa komissio v. Italia annettu tuomio, 13 kohta; alaviitteessä 2 mainitussa asiassa Co-Frutta, 22 kohta.

6 — Kansallisen tuomioistuimen tietojen mukaan tämä lähetys saapui 7.4.1990 Triestiin.

4. Amministrazione delle Finanze dello Stato (Italian tullihallitus) vaati tästä syystä pääasian käsittelyssä Tribunale di Triesteä toteamaan molempien asioiden osalta, että riidanalainen vero on lainmukainen ja sen kantaminen sallittua. Tribunale di Trieste määräsi nämä asiat yhdistettäviksi.

5. Banaanien kulutusveroa koskeva Italian laki kumottiin 29.12.1990 lailla nro 428/90 [7]. Kyseisen tuomioistuimen mukaan tällä lailla ei kuitenkaan ollut takautuvaa vaikutusta, joten kyseessä olevan tapauksen kannalta se oli merkityksetön.

6. Asian ollessa vireillä Tribunale di Triestessä yhteisöjen tuomioistuin antoi tuomionsa 9.6.1992 asiassa Simba [8], jossa myös oli kysymys kyseisen kulutusveron yhteensoveltuvuudesta yhteisön oikeuden kanssa. Tässä menettelyssä kyseessä olevat yritykset (niiden joukossa myös Chiquita-yhtiö) olivat tuoneet banaaneja suoraan kolmansista maista Italiaan. Yhteisöjen tuomioistuin vahvisti tässä tuomiossa riidanalaisen kulutusveron olevan EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan mukaisen sisäisen maksun. [9] Yhteisöjen tuomioistuin korosti, että EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaa voidaan soveltaa vain toisesta jäsenvaltiosta tuotaviin tuotteisiin, eikä sen soveltamisala ulotu siten kolmansista maista tuotaviin tuotteisiin [10].

7. Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että EY:n perustamissopimus ei sisällä mitään 95 artiklaa vastaavaa määräystä kolmansien maiden kanssa käytävästä kaupasta eikä kyseessä oleva vero näin ollen ole EY:n perustamissopimuksen 113 artiklan vastainen [11]. Tähän liittyen se lausui tuomion 19—22 kohdissa seuraavaa:

"19 Jos ETY:n perustamissopimuksessa itsessään ei kuitenkaan ole määräyksiä, jotka kieltävät sisäisten maksujen soveltamisessa välittömästi kolmansista maista tuotavien tuotteiden mahdollisen syrjinnän, on kyseessä olevissa asioissa otettava huomioon yhteisön ja banaanierien alkuperämaana olevien kolmansien valtioiden välillä tehdyt kansainväliset sopimukset, joissa saattaa olla määräyksiä, jotka voivat vaikuttaa pääasian ratkaisuun (em. 10.10.1978 annettu tuomio) [12].

20 Yhteisö ja sen jäsenvaltiot ovat erityisesti kolmannen AKT-valtioiden ja ETY:n välisen sopimuksen 139 artiklan 2 kohdan mukaisen yleisen kauppajärjestelyn osalta sitoutuneet olemaan ottamatta käyttöön suojatoimenpi-

7 — Julkaistu 12.1.1991 ilmestyneessä GURIn liitteessä nro 10.

8 — Yhdistetyt asiat C-228/90, C-229/90, C-230/90, C-231/90, C-232/89, C-233/90, C-234/90, C-339/90 ja C-353/90, Simba SpA, tuomio 9.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3713).

9 — Alaviitteessä 8 mainitussa asiassa annettu tuomio, 12 kohta.

10 — Alaviitteessä 8 mainitussa asiassa annettu tuomio, 14 kohta.

11 — Alaviitteessä 8 mainitussa asiassa annettu tuomio, 17 ja 18 kohta.

12 — Tuomioistuin viittaa tässä asiassa 148/77 Hansen, annettuun tuomioon (Kok. 1978, s. 1787).

teitä AKT-maista peräisin olevia tuotteita vastaan.

21 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin edellä mainituissa 7.5.1987 antamissaan tuomioissa korostanut nimenomaisesti sitä suojaluonnetta, joka on sellaisella maksulla kuin kotimaiselle pöytähedelmätuotannolle kyseessä olevassa jäsenvaltiossa asetettu sisäinen kulutusvero.

22 Kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on todeta, kieltävätkö kansainvälisten sopimusten määräykset kulutusveron kaltaisen maksun perimisen välittömästi jäsenvaltion kautta kyseisistä kolmansista maista tuotujen banaanierien osalta, ja esittää tarvittaessa yhteisöjen tuomioistuimelle näiden määräysten tulkintaa koskeva ennakkoratkaisukysymys."

Tuomioistuin viittaa lopuksi siihen, ettei riidanalaisen kulutusveron kaltaista maksua tarvitse maksaa, jos se kansallinen säädös, johon maksu perustuu "on yhteensoveltumaton kansainvälisiin sopimuksiin perustuvan yhteisön oikeuden kanssa, joka suo oikeuksia yksittäisille henkilöille" [13].

13 — Alaviitteessä 8 mainittu tuomio, 28 kohta.

8. Chiquita-yhtiö on näin ollen maksanut kulutusveroa Hondurasista tuomistaan banaaneista. Se kieltäytyy kuitenkin maksamasta tätä veroa Kolumbiasta ja Santa Luciasta peräisin olevista tuotteista, koska vero on vastoin 30.10.1947 tehdyn tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (jäljempänä Gatt) III artiklan määräyksiä ja AKT-valtioiden ja EY:n välillä tehtyjen sopimusten (jäljempänä Lomén sopimukset) määräyksiä.

9. Tribunale di Trieste on tämän vuoksi esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

a) Ottaen huomioon yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-228/90—C-234/90, C-339/90 ja C-353/90 9.6.1992 antama tuomio erityisesti siltä osin kuin se koskee kansainvälisiin sopimuksiin perustuvan yhteisön oikeuden ulottuvuutta, annetaanko Gatt-sopimuksessa ja AKT-valtioiden ja ETY:n välisissä sopimuksissa yksityisille oikeussubjekteille oikeuksia, joihin voidaan vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja mikäli näitä oikeuksia loukataan, onko kansallisen tuomioistuimen oltava soveltamatta kansallisia säännöksiä, jotka ovat kyseisten sopimusten vastaisia?

b) Jos vastaus on myönteinen: Onko Italian lailla nro 986/64, sellaisena kuin se on

muutettuna lailla nro 873/82, käyttöön otettu tuoreisiin banaaneihin kohdistuvan kulutusveron kaltainen sisäinen maksu, jota jo sovelletaan Gatt-sopimuksen tai AKT-maiden ja ETY:n välisten sopimusten osapuolena olevista kolmansista maista tuotuihin kyseisiin tuotteisiin, näihin kansainvälisiin sopimuksiin perustuvien yhteisön oikeuden määräysten vastainen ja onko kansallisen tuomioistuimen oltava tämän vuoksi soveltamatta sitä?

B — Kannanotto

Alustava huomautus

10. Ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin näyttää ensi silmäyksellä haluavan ensimmäisellä kysymyksellään vastauksen siihen, onko jollakin Gatt-sopimuksen tai AKT-valtioiden ja ETY:n välisen sopimuksen määräyksellä välitöntä oikeusvaikutusta yhteisön oikeusjärjestyksessä. Toisesta kysymyksestä ja ennakkoratkaisun pyytämistä koskevasta päätöksestä ilmenee kuitenkin, että Tribunale di Trieste punnitsee vain sitä mahdollisuutta, että riidanalainen kulutusvero voisi olla näiden sopimusten tiettyjen määräysten vastainen. Välitöntä oikeusvaikutusta koskeva kysymys on siksi mielekästä ulottaa vain niihin sopimusmääräyksiin, joilla on tässä yhteydessä ylipäätään merkitystä.

11. Kumpikin asianosainen viittaa yksimielisesti — ja aivan oikein — tutkimusperusteiden osalta yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemän sopimuksen määräyksiä on pidettävä välittömästi sovellettavina, "kun se sen sanamuodon sekä sopimuksen merkityksen ja tavoitteen huomioon ottaen sisältää selvän ja yksiselitteisen velvoitteen, jonka täyttäminen tai vaikutukset eivät riipu muista määräyksistä" [14]. Tämä pätee tietysti myös Gatt-sopimuksen kaltaisiin sopimuksiin, joita ei tehdä yhteisön vaan sen jäsenvaltioiden nimissä, mutta joissa yhteisö kuitenkin — sopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämisen osalta — tulee jäsenvaltion sijaan.

Gatt-sopimuksen III artikla

12. Chiquita-yhtiö vetoaa kyseisessä menettelyssä Gatt-sopimuksen III artiklan kahteen ensimmäiseen kohtaan. Gatt-sopimuksen III artiklan 1 kappale kuuluu:

"Sopimuspuolet tunnustavat, että veroja ja muita sisäisiä maksuja sekä lakeja, asetuksia ja muita määräyksiä, jotka koskevat tavaroi-

14 — Asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991 (Kok. 1991, s. I-199, 15 kohta); vrt. myös asia 12/86, Demirel, tuomio 30.9.1987 (Kok. 1987, s. 3719, 14 kohta).

den myyntiä, tarjoamista, ostamista, toimittamista, jakelua tai käyttämistä sisämarkkinoilla sekä sisäisiä määräyksiä tiettyjen tuotteiden sekoittamiseen, jalostamiseen tai käyttöön liittyvistä sallituista määristä ei saa soveltaa niin, että siten suojellaan kotimaista tuotantoa." [15]

Tämä määräys voidaan siis rinnastaa EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan toiseen kohtaan. Gatt-sopimuksen III artiklan 2 kappaleen mukaisesti maahantuoduilta tavaroilta ei saada periä korkeampia sisäisiä maksuja kuin vastaavilta kotimaisilta tavaroilta. Tämä määräys on verrattavissa EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan ensimmäiseen kohtaan. Kuten juuri mainitsin, yhteisöjen tuomioistuin on katsonut riidananlaisen kulutusveron edellä mainituissa tuomioissaan vuodelta 1987 EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan toisen kohdan mukaiseksi suojelevaksi maksuksi. Tästä seuraa, että Gatt-sopimuksen III artiklan 1 kappaleella voi olla merkitystä kyseessä olevassa tapauksessa.

13. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa International Fruit Company 12.12.1972 antamassaan tuomiossa tunnetusti katsonut, että myös yhteisö on sidottu Gatt-sopimuksen määräyksiin [16]. Se on samalla todennut, että vastattaessa kysymykseen, onko Gatt-sopimuksen määräyksillä välitöntä oikeusvaikutusta yhteisön oikeusjärjestykseen on "tarkasteltava tämän sopimuksen tarkoitusta, rakennetta ja sanamuotoa" [17].

Tämän tutkimuksen osalta yhteisöjen tuomioistuin on viitannut siihen, että Gatt-sopimuksen, joka johdanto-osansa mukaisesti perustuu "molemminpuolisuuteen ja yhteiseen etuun", tunnusmerkkinä on sen määräysten "suuri joustavuus" [18]. Se on viitannut samalla erityisesti niihin määräyksiin, jotka koskevat poikkeuksia yleisistä säännöistä, erityisen vaikeissa tapauksissa toteutettavia toimenpiteitä ja sopimuspuolten välisten mielipide-eroavaisuuksien sovittelua.

Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut, Gatt-sopimuksessa tällaisia mielipide-eroavaisuuksia varten määrättyihin toimenpiteisiin kuuluvat kulloisenkin asiaintilan mukaan kirjalliset esitykset tai ehdotukset, jotka on alistettava "hyvää tarkoittavaan tutkintaan" sekä "mahdollisesti sopimuspuolten suositusten, neuvojen ja päätösten seuraamat tutkimukset, mukaan lukien muiden sopimuspuolten valtuuttaminen samanlaisten sopimuksesta johtuvien myöntymysten tai muiden velvoitteiden asettamiseen; onhan

15 — Gatt-sopimuksen sopimusteksti on BGBl. 1951:n erityisliitteessä.

16 — Tuomio yhdistetyissä asioissa 21/72—24/72 (Kok. 1972, s. 1219, 14 ja 18 kohta).

17 — Alaviitteessä 16 mainittu tuomio, 19 ja 20 kohta.

18 — Alaviitteessä 16 mainittu tuomio, 21 kohta.

kyseessä olevalla osapuolella tällaisessa tapauksessa viime kädessä mahdollisuus irtisanoutua sopimuksesta" [19].

Lopuksi yhteisöjen tuomioistuin viittaa siihen, että sellaista tapausta varten, että tietyille tuottajille aiheutuu taikka uhkaa aiheutua sopimuksesta johtuvan velvollisuuden vuoksi taikka etusijaa koskevan myöntymyksen vuoksi vakavia vahinkoja, sopimuspuolella on Gatt-sopimuksen XIX artiklan mukaisesti mahdollisuus "lakkauttaa velvoite yksipuolisesti ja perua taikka muuttaa suostumustaan joko sopimuspuolten yksimielisyyden puuttuessa näiden lausunnon saatuaan tai toimenpiteen ollessa kiireinen tai väliaikainen, ilman edeltävää lausuntoakin" [20].

14. Yhteisöjen tuomioistuin on tästä päätellyt, että silloisessa oikeudenkäynnissä tutkittavana olleesta määräyksestä — Gatt-sopimuksen XI artiklasta — ei seurannut välittömiä vaikutuksia. [21]

15. Yhteisöjen tuomioistuin on tämän jälkeen toistanut ja vahvistanut kyseistä oikeuskäytäntöä ja katsonut eräiden Gatt-sopimuksen määräysten osalta, että niillä ei ole välitöntä oikeusvaikutusta yhteisön oikeusjärjestykseen [22]. Yhteisöjen tuomioistuin on 5.10.1994 antamassaan tuomiossa [23] — jossa se hylkäsi Saksan liittotasavallan banaanialan yhteisestä markkinajärjestelystä 13 päivänä helmikuuta 1993 annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 404/93 esittämän kanteen — vahvistanut tätä pysyvää oikeuskäytäntöä jälleen kerran [24]. Mikäli Chiquita-yhtiö perustaa väitteensä siihen, että yhteisöjen tuomoistuin olisi muuttanut pysyvää oikeuskäytäntöä Gatt-sopimuksen määräysten välittömien oikeusvaikutusten tulkinnassa, ei sen käsitykseen voida yhtyä.

16. Chiquita-yhtiön hyväksi on kuitenkin myönnettävä, että nyt käsiteltävänä oleva Gatt-sopimuksen määräys — nimittäin sen III artiklan 1 kappale — näyttää mainituissa tapauksissa jääneen perusteellista tutkimusta vaille. Ranskan hallitus on tässä yhteydessä kuitenkin toista mieltä ja vetoaa yhteisöjen tuomioistuimen asioissa SPI ja SAMI [25] antamaan tuomioon. Mielestäni yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä oli kyseissä tapauksessa kuitenkin vain Gatt-sopimuksen III artiklan *2 kappale* — ei sen sijaan III artiklan *1 kappale*. En kuitenkaan näe mitään perustetta siihen, että yhteisöjen tuomioistuimen kehittämää tulkintaa ensiksi mainitusta määräyksestä ei voitaisi soveltaa myös Gatt-sopimuksen III artiklan 1 kappaleeseen.

19 — Alaviitteessä 16 mainittu tuomio, 25 kohta.

20 — Alaviitteessä 16 mainitussa asiassa annettu tuomio, 26 kohta.

21 — Alaviitteessä 16 mainitussa asiassa annettu tuomio, 27 kohta.

22 — Asia 9/73, Schlüter, tuomio 24.10.1973 (Kok. 1973, s. 1135, 29—30 kohta), asia 266/81, SIOT, tuomio 16.3.1983 (Kok. 1983, s. 731, 28 kohta), yhdistetyt asiat 267/81—269/81, SPI ja SAMI (Kok. 1983, s. 801, 23 kohta) sekä yhdistetyt asiat 290/81 ja 291/81, Singer ja Geigy (Kok. 1983, s. 847, 7 ja 8 kohta).

23 — Tuomio asiassa C-280/93, Saksan liittotasavalta, Kok. 1994, s. I-4973.

24 — Alaviitteessä 23 mainitussa asiassa annettu tuomio, 105—108 kohta.

25 — Alaviitteessä 22 mainitussa asiassa annettu tuomio.

17. Tämän kysymyksen lähempi tutkiminen äsken mainitun yhteisöjen tuomioistuimen 5.10.1994 antaman tuomion perusteella ei mielestäni ole välttämätöntä. Ollaanpa tästä päätöksestä sitten muutoin mitä mieltä tahansa — selkeydessä se ei ainakaan (myöskään nyt selvitettävän kysymyksen osalta) jätä toivomisen varaa. Yhteisöjen tuomioistuin esittää tässä tuomiossa, että Gatt-sopimuksen juuri mainitut erityispiirteet viittaavat siihen, "että Gatt-sopimuksen määräykset eivät ole ehdottomia, ja että velvoitetta antaa sen määräyksille sama merkitys kuin kansainvälisen oikeuden määräyksille, joita sopimuspuolten on välittömästi sovellettava sisäisessä oikeusjärjestyksessään ei voida johtaa sopimuksen merkityksestä, rakenteesta tai sanamuodosta" [26]. Tämä yleinen muotoilu tarkoittaa nähdäkseni sitä, että periaatteessa kaikkien Gatt-sopimuksen määräysten välitön oikeusvaikutus yhteisön oikeusjärjestykseen voidaan kiistää [27].

18. Chiquita-yhtiö korostaa lisäksi, että yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut välitöntä oikeusvaikutusta omaaviksi yhteisön kolmansien valtioiden kanssa tekemien sopimusten sellaiset määräykset, *jotka sisällöllisesti ja sanamuotonsa* puolesta vastaisivat Gatt-sopimuksen III artiklaa. Nähtäväksi jää, oliko Chiquita-yhtiön tässä yhteydessä mainitsemissa tapauksissa [28] todella kysymys Gatt-sopimuksen III artiklan *1 kappaletta* vastaavista määräyksistä. Joka tapauksessa on viitattava siihen, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan samankaltaisia tai sanamuodoltaan jopa identtisiä määräyksiä ei välttämättä ole tulkittava samalla tavalla, vaan että kulloinkin tärkeää on erityisesti kyseessä olevan määräyksen päämäärä, jolloin sillä asiayhteydellä, *jossa kyseinen määräys esitetään*, on erityistä merkitystä [29]. Kuten jo mainitusta yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy selväksi, Gatt-sopimuksella on erityispiirteensä, jotka rajoittavat sen määräysten välittömän vaikutuksen tunnustamista.

19. Chiquita-yhtiö esittää toissijaisesti, että yhteisöjen tuomioistuin käsittelisi toisen ennakkoratkaisukysymyksen siinä tapauksessa, että se ei katsoisi Gatt-sopimuksen III artiklalla olevan välitöntä oikeusvaikutusta. Yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään toisin sanoen tutkimaan myös tässä tapauksessa sitä kysymystä, onko tässä kyseessä olevan kaltainen riidanalainen maksu aineellisoikeudellisesti Gatt-sopimuksen III artiklan 1 kappaleen mukainen. Tämän asian pohtimisessa on kaksi keskeistä kohtaa. Toisen osalta Chiquita-yhtiön *edustaja on selittänyt* asian suullisessa käsittelyssä yhteisön tuomioistuimessa italialaisten tuomioistuinten kiinnittäneen kansallisten säädösten soveltamisessa huomiota siihen, että näitä säädöksiä tulkittaisiin Gatt-sopimuksen mukaisella tavalla. Yhteisöjen tuomioistuimen päätös, jossa

26 — Alaviitteessä 23 mainitussa asiassa annettu tuomio, 110 kohta. Yhteisöjen tuomioistuin viittaa kuitenkin siihen, että Gatt-sopimuksen määräyksiä on yhteisön toiminnan lainmukaisuuden valvonnan yhteydessä tutkittava, "kun yhteisö haluaa täyttää tietyn, Gatt-sopimukseen kuuluvan velvoitteen tai kun yhteisön toiminta viittaa nimenomaisesti tämän sopimuksen erityisiin määräyksiin" (em. tuomion 111 kohta).

27 — Vrt. kuitenkin — kyseisessä tapauksessa merkityksettömät — poikkeukset niillä aloilla, joilla on erityinen yhteys Gatt-sopimukseen (ks. alaviite 26).

28 — Asia 17/81, Pabst & Richarz, tuomio 29.4.1982 (Kok. 1982, s. 1331); asia 104/81, Kupferberg, tuomio 26.10.1982 (Kok. 1982, s. 3641); asia 253/83 Kupferberg, tuomio 15.1.1985 (Kok. 1985, s. 157).

29 — Vrt. uudemmasta oikeuskäytännöstä erityisesti asia C-312/91, Metalsa, tuomio 1.7.1993 (Kok. 1993, s. I-3751), *10 ja 11 kohta oikeuskäytäntöä koskevine viittauksineen.*

todettaisiin kyseessä olevan kaltaisen riidanalaisen maksun mahdollinen yhteensoveltamattomuus Gatt-sopimuksen määräysten kanssa voisi sen vuoksi olla Chiquita-yhtiölle hyödyksi italialaisissa tuomioistuimissa käytävissä oikeudenkäynneissä. Toisen kohdan osalta Chiquita-yhtiö asettuu ilmeisestikin sille kannalle, että tällainen yhteisön tuomioistuimen päätös voisi olla perusta myöhemmille Italian valtiota vastaan nostetuille vahingonkorvauskanteille. Yhtiö viittaa tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuimen tuomioon asiassa Francovich [30].

20. En ole sitä mieltä, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi toimia Chiquita-yhtiön kannan mukaisesti. Kansallinen tuomioistuin on tehnyt toisen ennakkoratkaisukysymyksen vain sitä tapausta varten, että (tässä yhteydessä merkittävällä) Gatt-sopimuksen määräyksellä olisi välitön oikeusvaikutus. Yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi kunnioittaa tätä Tribunale di Triesten päätöstä, koska se perustuu tietoiseen valintaan. Tribunale di Trieste ilmaisee nimittäin tarkasti muotoillussa päätöksessään selvästi, että se ei jaa Chiquita-yhtiön käsitystä Gatt-sopimuksen ja Lomén sopimusten määräysten välittömästä oikeusvaikutuksesta [31]. Tätä näkökantaa vasten olisi esitettävä kysymys aineellisoikeudellisesta yhteensoveltuvuudesta Gatt-sopimuksen määräysten kanssa myös sitä tapausta silmällä pitäen, että kyseisellä Gatt-sopimuksen määräyksellä ei katsottaisi olevan välitöntä oikeusvaikutusta. Koska kansallinen tuomioistuin ei ole näin tehnyt, on siitä pääteltävä, ettei se ole pitänyt tätä kysymystä merkityksellisenä.

21. Epäilen muutoinkin suuresti sitä, että jäsenvaltion Gatt-sopimuksen määräysten rikkominen voisi olla perusteena kyseessä olevan tuotannonharjoittajan esittämälle vahingonkorvausvaateelle. Kuvatun kaltaiselle yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännölle Gatt-sopimuksen määräysten välittömästä oikeusvaikutuksesta on viime kädessä perustana se näkökanta, että sopimusrikkomusta ei selvittäisi yksittäinen osapuoli, vaan kyseessä olevat sopimuspuolet tai kaikki sopimuspuolet yhdessä käsittelevät sen Gatt-sopimuksessa olevien konfliktimääräysten mukaisesti. Näiden konfliktien selvittely on siis *sopimuspuolten* tehtävä. Minusta näyttää kuitenkin siltä, että Chiquita-yhtiön käsitys asiasta on toinen. Jos nimittäin kyseessä oleville taloudellisille toimijoille annettaisiin mahdollisuus esittää vahingonkorvausvaatimus jäsenvaltiota vastaan sen rikottua Gatt-sopimuksen määräyksiä, annettaisiin tällöin näille mahdollisuus pakottaa — epäsuorasti — ottamaan huomioon Gatt-sopimuksen määräykset.

En haluaisi kylläkään sulkea tällä pois sitä mahdollisuutta, että poikkeustapauksissa Gatt-sopimuksen määräysten rikkominen voisi johtaa valtion vahingonkorvausvelvollisuuteen. Tässä yhteydessä olisi ajateltava erityisesti sitä tapausta, että yhteisö ei sellaisessa tilanteessa käytä hyväkseen Gatt-sopimuksessa määrättyjä mahdollisuuksia vastuustaan vapautumiseen, vaan jättää kiistan puolueettoman elimen ratkaistavaksi, mutta kieltäytyy kuitenkin noudattamasta sen päätöstä. On kyseenalaista, voiko näin kärjistynyttä tilannetta muodostua, mutta

30 — Yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357).

31 — Vaikka Tribunale di Trieste onkin esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön, sen kimmokkeena lienee kuitenkin ollut yhteisöjen tuomioistuimen 9.6.1992 antama tuomio.

silloin voidaan kuitenkin lähteä siitä, että yhteisö ja sen jäsenvaltiot toimivat Gatt-sopimuksesta johtuvat velvollisuudet mielessään eivätkä tunne houkutusta tavaroiden vapaan liikkumisen rajoittamiseen suojatoimenpiteillä.

Tähän on vielä lisättävä, että nämä ajatusmallit perustuvat pelkästään tässä tarkasteltuun Gatt-sopimukseen. Tässä yhteydessä ei ole tarpeen pohtia sitä, mitä vaikutuksia 15.4.1994 allekirjoitetulla sopimuksella maailmankauppajärjestön perustamisesta voisi olla.

22. Viitattakoon vielä täydellisyyden vuoksi siihen, että Chiquita-yhtiön viittaus asiaa Francovich koskevaan tuomioon voi olla harhaanjohtava. Francovich-tapauksessa oli kysymys Italiassa kansallisen lain avulla täytäntöönpanematta jääneestä direktiivistä, jonka tarkoituksena oli työntekijöiden suojaaminen työnantajan maksukyvyttömyystapauksessa. Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi, direktiivin säännökset täyttivät kaikki — yhtä (kuitenkin keskeistä) poikkeusta lukuunottamatta — vaatimukset, joista yhteisön oikeuden välitön oikeusvaikutus riippuu. Ainoastaan direktiivin nojalla esitettävien vaatimusten velallista ei ollut sitovasti määritelty, koska direktiivissä jätettiin tämän osalta jäsenvaltioille valintamahdollisuus. Tämä tapaus ei siksi ole verrattavissa nyt käsiteltävänä olevaan. Gatt-sopimuksen määräysten välittömän oikeusvaikutuksen puuttumista ei voida johtaa yhden tosiseikan puuttuessa useiden joukosta, vaan se perustuu näiden määräysten omaan luonteeseen.

Lomén sopimusten määräykset

Alustava huomautus

23. Ennen sen kysymyksen pohdintaa, voiko tietyillä Lomén sopimusten määräyksillä olla välitön oikeusvaikutus, on ensin vielä todettava, mitä Lomén sopimuksista voidaan kyseessä olevaan tapaukseen soveltaa. Ensimmäinen niin sanottu Lomén sopimus tehtiin, kuten tunnettua, 28.2.1975 [32]. Tämä sopimus korvattiin 31.10.1979 allekirjoitetulla toisella Lomén sopimuksella [33], jonka taas korvasi 8.12.1984 tehty kolmas Lomén sopimus [34]. Tällä hetkellä voimassa on 15.12.1989 tehty neljäs Lomén sopimus [35]. Kyseistä tapausta koskevat maahantuonnit suoritettiin vuoden 1990 huhtikuussa tai sitä myöhemmin. Ranskan hallitus viittaa tässä yhteydessä perustellusti 27.2.1990 tehtyyn AKT—ETY-ministerineuvoston päätökseen N:o 2/90 [36], jossa määrättiin, että *neljännen* Lomén sopimuksen tiettyjä määräyksiä — myöskin tässä

32 — Ks. AKT-valtioiden ja ETY:n välisen Lomén sopimuksen tekemisestä 30 päivänä tammikuuta 1976 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 199/76 (EYVL L 25, s. 1). Sopimusteksti on tämän asetuksen liitteenä.

33 — Ks. AKT-valtioiden ja ETY:n välillä tehdyn toisen Lomén sopimuksesta 25.11.1980 annettu neuvoston asetus (ETY), sopimus allekirjoitettu 31.10.1979 Loméssa (EYVL L 347, s. 1).

34 — Ks. AKT-valtioiden ja ETY:n välisestä kolmannesta Lomén sopimuksesta 24.3.1986 tehty neuvoston ja komission päätös (ETY, EHTY) N:o 86/125 (EYVL L 86, s. 1).

35 — Ks. AKT-valtioiden ja ETY:n välisestä neljännestä Lomén sopimuksesta 25.2.1991 tehty neuvoston ja komission päätös (EHTY, ETY) N:o 91/400 (EYVL L 229, s. 1).

36 — EYVL L 84, s. 2.

yhteydessä merkittäviä [37] — soveilettaisiin 1.3.1990 alkaen. Näitä määräyksiä käsitellään siis tässä yhteydessä. Erityistä merkitystä tällä kohdalla ei kuitenkaan ole, sillä kolmannessa Lomén sopimuksessa on pitkälti samanlaisia määräyksiä.

Lomén sopimusten määräysten mahdollinen välitön oikeusvaikutus

24. Sekä Chiquita-yhtiö että Ranskan hallitus ja komissio lähtevät siitä olettamuksesta, että Lomén sopimusten määräyksillä voi olla välitön oikeusvaikutus. Italian hallitus taas edustaa vastakkaista näkökantaa, mikä lienee myös kansallisen tuomioistuimen mielipide. Yhteisöjen tuomioistuin ei ole tähän mennessä ottanut tähän kysymykseen lopullisesti kantaa. Asiassa Razanatsimba [38] sille esitettiin ennakkoratkaisukysymys, jossa kansallinen tuomioistuin halusi tietää, oliko ensimmäisen Lomén sopimuksen tietyillä määräyksillä välitöntä oikeusvaikutusta. Yhteisöjen tuomioistuin ei vastannut tähän kysymykseen nimenomaisesti, vaan tyytyi toteamaan, ettei kyseistä määräystä ollut rikottu. Chiquita-yhtiö, Ranskan hallitus ja komissio viittaavat kuitenkin tässä yhteydessä hyvällä syyllä yhteisöjen tuomioistuimen tuomioon asiassa Bresciani [39]. Siinä oli kysymys Euroopan talousyhteisön ja yhteisön kanssa assosioituneiden afrikkalaisten valtioiden ja Madagaskarin välisen assosiaatiosopimuksen — niin sanotun toisen Jaundén sopimuksen [40] — määräyksestä, jossa viitattiin EY:n perustamissopimuksen vastaavaan määräykseen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että vastauksena kysymykseen, oliko kyseisellä määräyksellä välitön oikeusvaikutus, täytyisi "ottaa huomioon sopimuksen ja kyseisen määräyksen henki, tarkoitus ja sanamuoto" [41]. Tämän kysymyksen osalta se totesi seuraavaa:

"Näistä määräyksistä ilmenee, ettei sopimusta tehty samojen velvoitteiden asettamiseksi yhteisölle ja assosioituneille valtioille, vaan ennemminkin kyseisten valtioiden kehityksen tukemiseksi — —. Yhteisön ja assosioituneiden valtioiden velvoitteiden epätasapaino, joka perustuu itse sopimuksen olemukseen, ei tarkoita sitä, etteikö yhteisö tunnustaisi tiettyjen sopimuksen määräysten välitöntä oikeusvaikutusta." [42]

Yhteisöjen tuomioistuin päätyi tämän arvionsa perusteella siihen lopputulokseen, että Jaundén sopimuksen kyseisellä määräyksellä oli välitön oikeusvaikutus.

37 — Vrt. päätöksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohta (kolmannen osan I osaston kaupallista yhteistyötä koskevat määräykset) ja f alakohta (banaaneja koskevasta pöytäkirjasta nro 5).

38 — Asia 65/77, tuomio 24.11.1977 (Kok. 1977, s. 2229).

39 — Asia 87/75, tuomio 5.2.1976 (Kok. 1976, s. 129).

40 — Ks. tältä osin 29.9.1970 tehty neuvoston päätös (ETY) N:o 70/539 (EYVL L 282, s. 1). Toisen Jaundén sopimuksen teksti on tämän päätöksen liitteenä.

41 — Alaviitteessä 39 mainitussa asiassa annettu tuomio, 16 kohta.

42 — Alaviitteessä 39 mainitussa asiassa annettu tuomio, 22 ja 23 kohta.

25. Myös Jaundén sopimuksia seuraavissa Lomén sopimuksissa näkyy samanlainen sopimuspuolten kulloistenkin velvoitteiden epätasapaino. Siteeratusta päätöksestä käy ilmi välittömästi, että tämä seikka ei estä Lomén sopimusten määräysten välittömän oikeusvaikutuksen olemassaoloa. [43] Myöskään Italian hallituksen esittämä väite siitä, että Lomén sopimusten päämääränä ei olisi yhteismarkkinoiden kauppaliikenteen sääntely vaan niillä olisi erityisesti kehityspoliittinen tarkoitus, ei sen vuoksi vakuuta minua. Vastaava pätee nimittäin myös Jaundén sopimukseen, joiden määräyksillä — kuten edellä mainitusta tuomiosta käy esille — voi olla välitön oikeusvaikutus. Italian hallitus viittaa lopuksi myös siihen, että Lomén sopimuksissa on sopimuspuolten välisten riitojen ratkaisemista varten määräyksiä, joiden perusteella riitatapaukset on esitettävä ministerineuvostolle tai lähettilästoimikunnalle [44]. Tämän vuoksi kyseisen sopimuksen määräysten välittömän oikeusvaikutuksen mahdollisuus olisi pois suljettu. Tässä suhteessa on viitattava siihen, että myöskin toisessa Jaundén sopimuksessa on vastaava määräys [45].

26. Tämän tuloksena on siis todettava, että Lomen sopimusten määräyksillä *voi olla* välitön oikeusvaikutus. Siitä, onko niillä sitä todella, ei voida päättää yleisellä tasolla. Ennemminkin voidaan pohtia "vain konkreettisessa tapauksessa keskustelun kohteena olevaa velvollisuutta" [46].

Neljännen Lomén sopimuksen kolmannen osan I osaston 1 luvun ja pöytäkirjan N:o 5 1 artiklan määräykset

27. Kyseessä olevassa oikeudenkäynnissä asianosaiset ovat vedonneet joukkoon neljännen Lomén sopimuksen määräyksiä, joilla heidän nähdäkseen on merkitystä ennakkoratkaisukysymyksiin vastattaessa. Ilmeisesti merkityksetön on vain sopimuksen 168 artiklan 1 kappale, jonka mukaisesti AKT-valtioista peräisin olevat yhteisöön tuotavat tavarat on vapautettu tulleista ja vaikutukseltaan vastaavista maksuista. Kuten aluksi mainittiin, yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut kyseessä olevan kulutusveron *sisäiseksi maksuksi* eikä tullin-

43 — Tämän johtopäätöksen on esittänyt julkisasiamies Reischl asiassa Razanatsimba 9.11.1977 antamassaan ratkaisuehdotuksessa (Kok. 1977, s. 2241 ja 2243).

44 — Vrt. neljännen Lomén sopimuksen 352 artikla ja sitä seuraavat artiklat.

45 — Tämän sopimuksen 53 artiklan mukaan riita-asiat on alistettava niin sanotun assosioitumisneuvoston ratkaistaviksi (ks. tämän osalta sopimuksen 42 artikla). Jos se ei saa ratkaistua riitaa, voidaan aloittaa välimiesmenettely.

46 — Näin julkisasiamies Reischl alaviitteessä 43 mainitusta asiasta Razanatsimba antamassaan ratkaisuehdotuksessa, s. 2243 ja sitä seuraavat sivut.

luonteiseksi maksuksi, joten kyseinen määräys ei ole tässä yhteydessä soveltamiskelpoinen [47].

28. Selvyyden vuoksi siteerattakoon seuraavassa muita määräyksiä, joista kyseessä olevassa oikeudenkäynnissä keskustellaan.

Ensinnäkin kysymys on sopimuksen 169 artiklan 1 kappaleesta, joka kuuluu seuraavasti:

"Yhteisö ei sovella määrällisiä rajoituksia, eikä toteuta vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä AKT-valtioista peräisin olevien tuotteiden tuontiin."

Tämä määräys on — kuten äsken mainittu 168 artiklakin — sopimuksen kolmannen osan I osaston 1 luvussa. Tämän osaston otsikkona on "Yleiset kauppajärjestelyt". Yhteisö voi 177 artiklan 1 kappaleen mukaisesti toteuttaa tai antaa asianomaiselle jäsenvaltiolle oikeuden toteuttaa suojatoimenpiteitä, jos "tämän luvun soveltamisesta aiheutuu vakavia häiriöitä jollakin yhteisön tai yhden tai useamman jäsenvaltion taloudellisen toiminnan alalla tai jos soveltaminen vaarantaa niiden rahatalouden ulkoista vakautta tai jos ilmenee häiriöitä, jotka saattavat johtaa yhteisön tai siihen kuuluvan alueen jonkin toiminnan alan merkittävään heikentymiseen." Sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleessa määrätäänkin:

"Yhteisö ja sen jäsenvaltiot sitoutuvat olemaan käyttämättä muita keinoja suojelutarkoituksessa tai rakennemuutosten estämiseksi. Yhteisö pidättäytyy turvautumasta vaikutukseltaan vastaaviin suojatoimenpiteisiin."

Sopimuksen 183 artiklan mukaisesti sopimuspuolet ovat yksimielisiä "pöytäkirjan N:o 5 tavoitteista" mahdollistaakseen AKT-valtioista peräisin olevien banaanien tuotanto- ja kaupanpitämisedellytysten parantamisen. Tämän banaaneja koskevan

47 — Vain reunahuomautuksena haluaisin mainita, että olen julkisasiamiehenä asiassa Co-Frutta 16.10.1986 esittämässäni ratkaisuehdotuksessa ollut sillä kannalla, että Italian banaaneista kantama kulutusvero ei olisi EY:n perustamissopimuksen 95 artiklassa tarkoitetun kaltainen sisäinen maksu, vaan sitä olisi pidettävä EY:n perustamissopimuksen 9 ja 12 artiklan mukaisena vaikutukseltaan vastaavana maksuna (Kok. 1987, s. 2095 ja 2100). Olen asiassa Simba 13.12.1991 esittämässäni ratkaisuehdotuksessa vielä kerran vahvistanut tätä kantaani (Kok. 1992, s. I-3732). Tämä arvio tuntuu minusta edelleenkin oikealta. Sen perusteella voitaisiin myös ratkaista kyseessä oleva asia hyvin yksinkertaisesti, koska — silloin asianomaisella — sopimuksen 168 artiklan 1 kappaleella on suuria yhtäläisyyksiä EY:n perustamissopimuksen 9 ja 12 artiklan kanssa, ja sitä voitaisiin nähdäkseni pitää välitöntä oikeusvaikutusta omaavana. Mutta vanhaa sanontaa soveltaaksemme: Curia locuta, causa finita.

pöytäkirjan N:o 5 (jäljempänä banaanipöytäkirja) 1 artikla kuuluu seuraavasti:

"Mitään AKT-valtiota ei aseteta sen yhteisön markkinoille suuntautuvan banaaniviennin osalta ja kun on kyse pääsystä sen perinteisille markkinoille ja sen eduista näillä markkinoilla, epäedullisempaan asemaan, kuin joka sillä on aiemmin ollut tai joka sillä tällä hetkellä on."

Sopimuksen 177 artiklan 2 kappale

29. Sopimuksen *177 artiklan 2 kappale* on keskeinen kyseisessä oikeudenkäynnissä.

30. Chiquita-yhtiön mielestä tällä määräyksellä on välitön oikeusvaikutus. Yhtiön mukaan se on selvä, yksiselitteinen ja ehdoton ja siinä kielletään yhteisöä ja sen jäsenvaltioita käyttämästä suojatoimenpiteitä AKT-valtioista peräisin olevaan tuontiin. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin todennut, riidanalaisessa maksussa olisi kuitenkin kyse tälläisesta suojatoimenpiteestä. Erona EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaan, sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleessa ei kuitenkaan mainita nimenomaisesti sisäisiä maksuja. Tämä määräys olisi kuitenkin laajempi ja koskisi siten myös sisäisiä maksuja. Jos tämä kiistetään, määräys menettää vaikutuksensa, koska muut suojatoimenpiteiden ajateltavissa olevat muodot — tullit ja vaikutukseltaan vastaavat maksut yhtäältä ja määrälliset rajoitukset ja vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet toisaalta — on kielletty muissa sopimuksen määräyksissä (toisin sanoen edellä mainituissa 168 artiklan 1 kappaleessa ja 169 artiklan 1 kappaleessa). Sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleen mahdollisiksi sääntelykohteiksi jäävät siten periaatteessa vain sisäiset maksut. Yhteisöjen tuomioistuin olisi sitä paitsi asiassa Simba antamassaan tuomiossa viitannut juuri tähän määräykseen (taikka kolmannen Lomén sopimuksen vastaavaan määräykseen) lausuessaan kansainvälisten sopimusten määräyksistä, jotka voivat olla keskeisiä riidanalaisen maksun lainmukaisuutta arvioitaessa. Chiquita-yhtiön mielestä yhteisöjen tuomioistuin on tässä tuomiossaan todennut jopa sitovasti riidanalaisen maksun olevan kyseisen määräyksen vastainen.

31. Muut oikeudenkäyntiin osallistuneet *sopimuspuolet — Italian hallitus*, Ranskan hallitus ja komissio — ovat sitä vastoin sitä mieltä, ettei sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleella ole välitöntä oikeusvaikutusta tai sitä ei ainakaan kyseisessä tapauksessa olisi rikottu.

32. Vastauksen antaminen tähän kysymykseen ei ole aivan helppoa. Eräs todiste siitä on juuri se, että valmisteltaessa Italian lakia, jolla riitautettu maksu kumottiin vuonna

1990 (toistaiseksi riitauttamattomien) Chiquita-yhtiön antamissa tiedoissa viitattiin perusteluina muun muassa AKT-valtioihin liittyviin velvoitteisiin, kun taas Italian hallitus kiistää tässä oikeudenkäynnissä sen, että tämä maksu olisi Lomén sopimuksen vastainen. Tämä seikka on kuitenkin merkityksetön yhteisöjen tuomioistuimen Lomén sopimuksen tulkinnan suhteen.

33. On myönnettävä, että kyseisen määräyksen sanamuoto on Chiquita-yhtiön esittämän mukainen. Italian hallituksen yritys tehdä ero yhtäältä suojaavien maksujen, kuten riidanalaisen italialaisen käyttöveron, ja toisaalta sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleen mukaisten "suojelutarkoituksessa" käytettyjen keinojen välillä ei ole vakuuttava. Toimenpide, jolla suojellaan "vain" yksittäistä yritystä tai yksittäistä alaa on luonteeltaan yhtä suojeleva kuin valtion koko taloutta ulkomaiselta kilpailulta suojaamaan tarkoitettu toimenpide. Käsitykseni mukaan kyseinen määräys kattaa kaikki protektionismin lajit.

On kuitenkin kyseenalaista, voidaanko sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleella katsoa olevan ylipäätään välitöntä oikeusvaikutusta. Ranskan hallituksen esittämä väite siitä, että Lomén sopimuksilla olisi kokonaan toinen päämäärä kuin EY:n perustamissopimuksella ja että ne koskisivat vain valtioiden välisiä suhteita, ei kuitenkaan ole pitävä, sillä yhteisöjen tuomioistuin on — kuten olen jo aikaisemmin maininnut [48] — tästä huolimatta myöntänyt (Lomén sopimuksiin verrattavissa olevien) Jaundén sopimusten määräyksillä mahdollisesti olevan välittömän oikeusvaikutuksen. Joka tapauksessa EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan toisen kohdan — olennaisesti tarkemman — muotoilun vertaamisesta selviää, että kyseessä olevassa asiassa on kysymys vain ohjelmanluonteisesta määräyksestä.

34. Tähän kysymykseen se ei kuitenkaan viime kädessä vaikuta. Mielestäni sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleella *ei* nimittäin ole sitä merkitystä, jonka Chiquita-yhtiö katsoo sillä olevan. On kiistatonta, ettei neljännessä Lomén sopimuksessa (kuten ei aikaisemmissakaan Lomén sopimuksessa) ole määräystä, joka nimenomaisesti tarkoittaisi sisäisiä maksuja. Kun siis sopimuksen 168 artiklan 1 kappaleessa ja 169 artiklan 1 kappaleessa on määräyksiä, joita voidaan verrata EY:n perustamissopimuksen 9 ja 12 tai 30 artiklaan, puuttuu sopimuksesta sitä vastoin EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaan verrattavissa oleva määräys, jota sovellettaisiin nimenomaisesti sisäisiin maksuihin.

35. Juuri *järjestelmällisistä* syistä johtuen ei voida katsoa, että tällainen määräys sisältyisi 177 artiklan 2 kappaleeseen. Tämän artiklan muut kappaleet koskevat *suojatoimenpiteitä*,

48 — Ks. edellä 24 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

joihin voidaan poikkeuksellisesti turvautua erityisen vaikeissa ongelmatilanteissa. Myös 177 artiklan 2 kappaleen *toinen virke* koskee suojatoimenpiteitä. Tässä tutkittavana oleva määräys käsittelee yleisluonteista ongelmaa. Sen vuoksi on erittäin epätodennäköistä, että yhteisö ja AKT-valtiot olisivat sisällyttäneet sisäisiä maksuja koskevan säännöksen sellaiseen määräykseen ja lainkaan sisäisten maksujen käsitettä edes mainitsematta. En kuitenkaan yhdy komission käsitykseen, jonka seurauksena Chiquita-yhtiön esittämä tulkinta johtaisi siihen, että sopimuksen 168 artiklan 1 kappale ja 169 artiklan 1 kappale menettäisivät merkityksensä, koska yhtäältä tullien ja vaikutukseltaan vastaavien maksujen ja toisaalta määrällisten rajoitusten ja vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden osalta olisi varsinaisesti kysymys suojatoimenpiteistä. Kuten tunnettua EY:n perustamissopimuksen 9, 12 ja 30 artiklaa koskevasta laajasta oikeuskäytännöstä, nämä määräykset sisältävät myös monia sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät perustu protektionistisiin päämääriin. On kuitenkin totta, että sääntely, jonka sisältö on sellainen kuin Chiquita-yhtiö väittää, on järjestelmällisesti soveltumaton suojatoimenpiteitä koskevaan määräykseen.

Italian hallitus viittaa lisäksi aivan aiheellisesti siihen, että on syytä olettaa yhteisön ja AKT-valtioiden valinneen EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaan perustuvan muotoilun sitä tapausta varten, että Lomén sopimukseen olisi pitänyt ottaa sisäisiä maksuja koskeva määräys, kuten on menetelty muissa yhteisön kolmansien valtioiden kanssa tekemissä sopimuksissa. Italian hallitus viittaa tässä yhteydessä 11.5.1975 tehdyn yhteisöjen ja Israelin välisen sopimuksen [49] 9 artiklan 1 kohtaan, 27.4.1976 Marokon kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen [50] 33 artiklan 1 kohtaan sekä 25.4.1976 Tunisian kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen [51] 32 artiklan 1 kohtaan. Koska nämä määräykset vastaavat toisiaan, lainattakoon tässä vain Israelin kanssa tehdyn sopimuksen asianomaista määräystä, jonka sanamuoto kuuluu:

"Sopimuspuolet pidättäytyvät turvautumasta veronluonteisiin sisäisiin toimenpiteisiin, jotka ovat välittömästi tai välillisesti toisen sopimuspuolen tuotteita syrjiviä toisen sopimuspuolen samankaltaisten alkuperätuotteiden hyväksi."

Tämä määräys muistuttaa selvästi EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan *ensimmäistä kohtaa*. Tästä sopimuksesta puuttuu sitä vastoin, kuvaavaa kyllä, EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan *toista kohtaa* vastaava määräys. Tässä tarkasteltavana oleva Lomén sopimus ei sisällä EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan ensimmäistä kohtaa eikä 95 artiklan toista kohtaa vastaavaa

49 — Ks. Euroopan talousyhteisön ja Israelin valtion sopimuksen tekemisestä 20 päivänä toukokuuta 1975 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 1274/75 (EYVL 1975 L 136, s. 1).

50 — Ks. 26.9.1978 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1).

51 — Ks. 26.9.1978 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2212/78 (EYVL L 265, s. 1).

määräystä, joka viittaisi yhtä yksiselitteisesti sisäisiin maksuihin. Myös tämä puhuu sen olettamuksen puolesta, ettei neljännen Lomén sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleella ole Chiquita-yhtiön esittämää sisältöä. Chiquita-yhtiön käsitys olisi lisäksi silloinkin omituinen, jos tässä sopimuksessa kuitenkin olisi EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan toista kohtaa vastaava määräys, mutta ei kuitenkaan määräystä, jota voitaisiin verrata EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan ensimmäiseen kohtaan.

36. Tätä sopimuksen järjestelmään perustuvaa ajattelutapaa Chiquita-yhtiön esittämää kantaa vastaan tukevat myös *lainsäädäntöhistorialliset* merkit — sikäli kuin niihin voidaan viitata.

On nimittäin pantava merkille, että vuonna 1975 tehty ensimmäinen Lomén sopimus ei sisällä mitään nykyistä 177 artiklan 2 kappaletta vastaavaa määräystä [52]. Vasta vuonna 1979 tehty toinen Lomén sopimus sisältää suojatoimenpiteitä koskevassa 12 artiklassa seuraavan 2 kappaleen:

"Yhteisö ja sen jäsenvaltiot sitoutuvat olemaan käyttämättä suojatoimenpiteitä ja muita keinoja suojelutarkoituksessa tai rakennemuutoksen estämiseksi."

Vuonna 1984 tehdyn kolmannen Lomén sopimuksen vastaavassa määräyksessä — 139 artiklan 2 kappaleessa — on sama sanamuoto.

Nyt käsiteltävässä tapauksessa tutkittava määräys otettiin siis vasta *jälkikäteisesti* Lomén sopimukseen [53]. Se seikka, että tämä määräys lisättiin suojatoimenpiteitä koskevaan säännökseen ja myöhemmin jätettiin sinne, voidaan ilmeisesti ymmärtää vain niin, että se käsitettiin suojatoimenpiteiden alaan kuuluvaksi. Jos tällä määräyksellä olisi haluttu seurata sitä päämäärää, jonka Chiquita-yhtiö esittää, olisi se loogisesti sijoitettu samaan järjestykseen ja omana säännöksenään sopimuksen EY:n perustamissopimuksen 9, 12 ja 30 artiklaa vastaavien määräysten kanssa.

52 — Ks. alaviitteessä 32 mainitun ensimmäisen Lomén sopimuksen 10 artikla.

53 — Käsiteltävässä tapauksessa tutkittavan neljännen Lomén sopimuksen määräyksellä on jonkin verran edeltäjiensä toisen ja kolmannen Lomén sopimuksen määräysten sanamuodosta poikkeava sanamuoto. Tämän muutoksen päämääränä on täytynyt olla määräyksen tarkoituksen selventäminen. Sisällöllisesti en näe mitään eroa näiden kahden version välillä.

37. Jos kuitenkin asiasta on vielä epäilystä, pitäisi sen poistamiseksi silmäyksen juuri mainittuun toiseen Jaunden sopimukseen riittää. Tässä sopimuksessa on — 5 artiklassa — nimenomainen sisäisiä maksuja koskeva määräys, joka kuuluu seuraavasti:

"Sopimuspuolet sitoutuvat pidättäytymään kaikista sisäisten verojen luonteisista suojatoimenpiteistä tai toimista, jotka vaikuttavat välittömästi tai välillisesti niiden ja muiden sopimuspuolten tuotteiden ja samankaltaisten alkuperätuotteiden erilaiseen kohteluun."

Tämä sopimus — Lomén sopimusten edeltäjä — sisältää näin ollen EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan ensimmäiseen kohtaan nojautuvan määräyksen. Kun Lomén sopimuksista puuttuu vastaava "Yleiset kauppajärjestelyt" -säännös, voidaan se ymmärtää vain tietoiseksi valinnaksi tämän alueen rajaamiseksi sääntelyalueen ulkopuolelle ja yhteisön ja sen jäsenvaltioiden (ja AKT-valtioiden) toimivallan säilyttämiseksi. Jos tämä on todettavissa jo 95 artiklan *ensimmäisen kohdan* sääntelykohteesta, täytyy saman päteä sitä suuremmalla syyllä 95 artiklan *toiseen kohtaan*, jonka osalta toinen Jaunden sopimus eivätkä Lomén sopimukset sisältäneet vastaavaa määräystä.

38. Nämä päätelmät huomioon ottaen herää luonnollisesti kysymys, mikä merkitys sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleella sitten itse asiassa on. Jos katsotaan taakse päin, voidaan todeta, että ensimmäisen Lomén sopimuksen voimassaoloaikana yhteisö ei käyttänyt kertaakaan hyväksi mahdollisuutta suojatoimenpiteistä säätämiseen [54]. AKT-valtiot vaativatkin tämä mahdollisuuden täydellistä sivuuttamista. Yhteisö torjui kuitenkin tämän vaatimuksen [55]. Tätä taustaa vasten komission käsitys siitä, että — vasta toisessa Lomén sopimuksessa olevalla — määräyksellä olisi tarkoitus vakuuttaa AKT-valtiot siitä, että yhteisö ja sen jäsenvaltiot ryhtyisivät suojatoimenpiteisiin ainoastaan sopimuksessa nimenomaisesti ilmaistuissa tilanteissa ja ettei niitä missään tapauksessa käytettäisi protektionistisiin tarkoituksiin, on looginen. Lisäksi piti tehdä selväksi, ettei käytettäisi mitään muitakaan keinoja, joilla olisi suojelutarkoitus tai joilla pyrittäisiin rakennemuutoksen estämiseen. Tämä selittäisi sen, miksi määräys sijoitettiin suojatoimenpiteitä koskevaan artiklaan, jossa suojatoimepiteet salliva säännös seuraa välittömästi toisena kohtana. Määräys on

54 — Jean Raux: *Les accords externes de la C. E. E. Originalités de Lomé II*. Teoksessa: Revue du Droit Européen, 1980, s. 694 ja 699.

55 — Ks. tässä Giorgio Maganza: *La Convention de Lomé*, teoksessa: Jacques Megret/Michel Waelbroeck/Jean-Victor Louis/Daniel Vignes/Jean-Louis Dewost (toim.) *Le Droit de la Communauté Economique Européenne*, osa 13, Bryssel 1990, s. 408.

näin ollen vain ohjelman luonteinen eikä se lisää niitä velvollisuuksia, joihin yhteisö on sitoutunut sopimuksen aineellisissa määräyksissä AKT-valtioista peräisin olevien tuotteiden markkinoille pääsyn osalta.

39. Käsiteltävässä asiassa ei voida soveltaa sopimuksen 177 artiklan 2 kappaletta. Sen vuoksi ei ole myöskään tarkasteltava lähemmin kysymystä tämän määräyksen välittömästä oikeusvaikutuksesta. Juuri edellä mainitun mukaisesti sellaisen vaikutuksen olemassaolo pitäisi kiistää.

Sopimuksen 169 artiklan 1 kappale

40. Sitä tapausta varten, että yhteisöjen tuomioistuin ei noudattaisi sopimuksen 177 artiklan 2 kappaleen tulkinnasta kehittämäänsä linjaa, Chiquita-yhtiö esittää riidanalaisen maksun olevan vastoin sopimuksen *169 artiklan 1 kappaletta,* jolla olisi välitön oikeusvaikutus. Tämän väitteen pohjalta Chiquita-yhtiön edustajan asian suullisessa käsittelyssä vielä kerran taidolla esittämä tyylikäs perustelu nojautuu siihen näkemykseen, että EY:n perustamissopimuksen 30 artikla on yleismääräys, joka kattaa yleisesti ottaen kaikki tavaroiden vapaan liikkumisen esteet. Se pätisi sen vuoksi myös sisäisten maksujen asettamisesta syntyneisiin kaupan esteisiin. Jos EY:n perustamissopimuksen alueella viimeksi mainittuja toimenpiteitä ei kuitenkaan arvioitaisi 30 artiklan perusteella, johtuisi se siitä, että EY:n perustamissopimuksessa on näitä tapauksia varten erityismääräys 95 artiklassa. Chiquita-yhtiö tukeutuu tässä yhteydessä joukkoon oikeuskirjallisuuden suuria nimiä, joihin en — kohta esittämistäni syistä — paneudu tarkemmin, sekä erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 45/87 [56] 22.9.1988 antamaan tuomioon. Yhteisöjen tuomioistuin on siinä todellakin todennut EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan tavoitteena olevan "kaikkien jäsenvaltioiden sellaisten toimenpiteiden poistamisen, jotka estävät tuotteiden tuonnin yhteisömarkkinoille riippumatta siitä, koskevatko tällaiset toimenpiteet välittömästi tuontitavaroiden liikkuvuutta vai estävätkö ne välillisesti muista jäsenvaltioista peräisin olevien tuotteiden markkinointia. Se, että joitakin näistä esteistä on tutkittava perustamissopimuksen erityisten määräysten nojalla — kuten 95 artiklan, kun on kyse verotuksellisesta syrjinnästä — ei muuta 30 artiklassa määrätyn kiellon yleistä luonnetta." [57]

Chiquita-yhtiön mukaan Lomén sopimuksen 169 artiklan 1 kappaleessa on 30 artiklaa vastaava määräys. Koska sopimuksessa ei kuitenkaan — toissijaisen harkinnan lähtökohdan osalta — ole EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan rinnakkaismääräystä, ei olisi estettä nojautua EY:n perustamissopimuksen 30 artiklaa vastaavaan määräykseen,

56 — Komissio v. Irlanti (Kok. 1987, s. 4929).

57 — Alaviitteessä 56 mainitussa asiassa annettu tuomio, 16 kohta.

jonka toissijainen luonne tulisi näin käyttöön. Erityisen määräyksen puuttuessa riidanalaista maksua tulisi siis arvioida sopimuksen 169 artiklan 1 kappaleen perusteella ja — koska se vaikuttaa banaanien tuontiin AKT-valtioista — verrata sen yhteensoveltuvuutta tämän määräyksen kanssa [58].

41. Komissio ja Italian hallitus vastustavat tätä tarkastelutapaa. Ne vetoavat tältä osin erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 27/67 [59] 4.4.1968 antamaan tuomioon, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että maksu ei voinut kuulua samanaikaisesti 30 ja 95 artiklan soveltamisalaan [60].

42. Mielestäni Chiquita-yhtiön näkemys *EY:n perustamissopimuksen* tulkinnasta on looginen. Yhteisöjen tuomioistuimen edellä siteerattu tuomio voidaan vaivatta yhdistää tähän näkemykseen, kun mietitään sitä, että yhteisöjen tuomioistuin nojautui voimassaolevaan oikeustilanteeseen, jossa konkreettista maksua on arvioitava joko 30 artiklan taikka 95 artiklan — ei kuitenkaan yhtäaikaisesti molempien määräysten — perusteella, EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan ollessa lex specialis. On olemassa yksinkertainen syy siihen, miksi en kuitenkaan paneudu tarkemmin tähän näkökantaan. Edellä mainittu kanta perustuu nimittäin siihen edellytykseen, että sekä EY:n perustamissopimuksella että Lomén sopimuksilla halutaan taata kaikista esteistä vapaa tavaroiden liikkuminen. Toisin sanoen edellytetään, että *myös* Lomén sopimusta voidaan soveltaa sisäisiin maksuihin. Näin ei kuitenkaan ole, kuten uskon osoittaneeni. Lomén sopimuksissa ei ole EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan *rinnakkaismääräyksiä*, mikä on kaiken todennäköisyyden mukaan sopimuspuolten tietoisen valinnan tulos. Tässä suhteessa EY:n perustamissopimus menee jopa olennaisesti Lomén sopimuksia pidemmälle. Näitä eroavaisuuksia on kunnioitettava. Sen vuoksi ei — jos ei sitten haluta syyllistyä periaatteen rikkomiseen — ole mahdollista soveltaa EY:n perustamissopimuksen 30 ja 95 artiklojen välistä suhdetta koskevaa (mahdollisesti) perustavaa laatua olevia huomioita Lomén sopimukseen.

43. Sopimuksen 169 artiklan 1 kappaletta ei näin ollen voidan soveltaa sisäisistä maksuista johtuviin kaupan esteisiin.

Banaanipöytäkirjan 1 artikla

44. Chiquita-yhtiön edustaja otti esille vasta yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa asian käsittelyssä puolustamansa

58 — Vain selvyyden vuoksi huomautettakoon, että käsiteltävässä asiassa ei paneuduttu tarkemmin 169 artiklan 2 kappaleen (yhdessä 168 artiklan 2 kappaleen) sisältämiin 169 artiklan 1 kappaleen rajoituksiin, koska banaanit kuuluivat yhteisen markkinajärjestelyn alaan kuin vasta asetuksen N:o 404/93 voimaantulon jälkeen (tämän osalta ks. 15 kohta).

59 — Fink-Frucht (Kok. 1968, s. 334).

60 — Alaviitteessä 59 mainitussa asiassa annettu tuomio, s. 346.

väitteen tueksi — sitä tapausta varten, että yhteisöjen tuomioistuin ei hyväksyisi muita hänen väitteitään — riidanalaisen maksun myöhempää *korottamista* silmällä pitäen myös banaanipöytäkirjan 1 artiklan. On tosin viitattava siihen, että Tribunale di Triesten esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat aivan yleisesti Lomén sopimuksen määräyksiä ja banaanipöytäkirja mainitaan nimenomaisesti ennakkoratkaisupäätöksessä. Kuten ilmenee Italian hallituksen kirjallisesta lausunnosta, jossa tämän pöytäkirjan merkitystä analysoidaan, oli täysin selvää, että pöytäkirjan määräykset voisivat olla relevantteja käsiteltävässä asiassa. Ei siis ole estettä tämän määräyksen tutkimiselle ennakkoratkaisukysymyksiin vastattaessa.

45. Olen myös sitä mieltä, että kyseistä määräystä voidaan soveltaa käsiteltävänä olevassa asiassa ja että Chiquita-yhtiö voi vedota siihen.

46. Banaanipöytäkirjan 1 artiklan sisältö näyttää minusta selvältä. Yhteisö ja sen jäsenvaltiot velvoittautuvat olemaan heikentämättä AKT-valtioista peräisin olevien banaanien markkinoille pääsyä ja säilyttämään voimassa olevat edut. On siis kysymys *tietyn aseman säilyttämistä koskevasta velvoitteesta* (status quo -lauseke), jonka tunnemme jo EY:n perustamissopimuksesta. Tämä säännös koskee kuitenkin vain "perinteisiä" AKT-valtioiden markkinoita. Kun AKT-valtio siis aiemmin toi yhteisön jäsenvaltioon säännöllisesti tietyn määrän banaaneja, banaanipöytäkirjan 1 artiklassa säädetty suoja tulee tämän tuotannon hyväksi, mutta se ei ulotu nämä perinteiset määrät ylittävän tuonnin osalle. Pitäisi olla vaivattomasti todettavissa, onko konkreettisessa tapauksessa sitten kysymys tämän määräyksen tarkoittamasta perinteisistä markkinoista, koska kyse on puhtaasti tosiasioista. Mielestäni 1 artiklan sanamuoto on sellainen, että se estää olettamuksen pelkästä ohjelmaluonteisesta säännöksestä. Banaanipöytäkirjan muiden määräysten osalta tilanne voi olla kokonaan toinen. Pöytäkirjan 1 artiklan sisältö on kuitenkin selvä, yksiselitteinen, ehdoton ja lisäksi — kuten myös Italian hallitus on kirjallisessa lausunnossaan myöntänyt — mahdollisesti välitöntä oikeusvaikutusta omaava. Se seikka, että tämän säännöksen edunsaajina ovat AKT-valtiot — eivätkä yksittäiset tuottajat — ei estä tämän johtopäätöksen tekemistä. Myös EY:n perustamissopimuksen 12 artiklan status quo -velvoite, jonka välittömän oikeusvaikutuksen yhteisöjen tuomioistuin on myöntänyt suuntaa-antavassa päätöksessään asiassa Van Gend & Loos [61] kohdistuu määräyksen sanamuodon mukaisesti jäsenvaltioihin. EY:n perustamissopimuksen ja Lomén sopimuksen välisistä eroista huolimatta mielestäni on tässä suhteessa oikein katsoa banaanipöytäkirjan 1 artiklalla olevan välitön oikeusvaikutus.

47. Välitön oikeusvaikutus voi tulla Chiquita-yhtiön hyödyksi vain, jos kyseistä määräystä voidaan tässä asiassa ylipäätään

61 — Asia 26/62, tuomio 5.2.1963 (Kok. 1963, s. 1).

soveltaa. Siihen on todettava, että riidanalaisen maksun kaltaisen maksun korottaminen vaikeuttaa varmasti markkinoille pääsyä, koska sen seurauksena on kyseisten banaanien hinnan nousu, mikä vaikeuttaa niiden menekkiä. Banaanipöytäkirjan 1 artiklaan sisältyvä kielto vaikeuttaa markkinoille pääsyä ei tietystikään koske vain *uusia* toimenpiteitä, vaan myöskin *jo olemassa olevien toimenpiteiden tiukentamista*. Tämän vahvistaa myös katsaus EY:n perustamissopimuksen 12 artiklaan, jossa nimenomaisesti määrätään tästä.

On kuitenkin kyseenalaista, koskeeko banaanipöytäkirjan 1 artikla *ylipäätään* sisäisiä maksuja. Kuten jo sopimuksen 169 artiklan 1 kappaleen ja 177 artiklan 2 kappaleen analysoinnin yhteydessä totesin, moni seikka puhuu sen puolesta, että sisäisten maksujen alue on tietoisesti rajattu "yleiset kauppajärjestelyt" -otsikon (neljännen Lomén sopimuksen kolmannen osan I osaston 1 luvun otsikko) ulkopuolelle. Olisi siksi helppoa olettaa saman pätevän myös banaanipöytäkirjaan. Kuitenkin juuri vastakkainen olettamus tuntuu mielestäni oikealta. Sopimuksen 183 artikla, jossa viitataan banaanipöytäkirjaan, ei sijaitse "yleiset kauppajärjestelyt" -otsikkoon kuuluvassa kappaleessa, vaan seuraavassa 2 luvussa, jonka otsikko on "Rommia ja banaaneja koskevat erityiset velvoitteet". On siis kysymys *erityismääräyksestä*, jolla voi olla laajempi merkitys kuin yleisellä järjestelyllä. Banaanipöytäkirjan 1 artiklan sanamuoto on myös riittävän laaja sovellettavaksi sisäisiin maksuihin. Tämä vastaa mielestäni myös määräyksen tarkoitusta paremmin kuin suppea tulkinta. Status quo -velvoitteen laajuus on jo vahvasti rajoitettu, koska se koskee vain *perinteisille* markkinoille pääsyä (ja etuja näillä markkinoilla). Se koskee sitä paitsi vain sopimuksen voimaantulon jälkeisiä toimenpiteitä. En siksi näe oikeaksi rajoittaa enempää tätä säännöstä, jonka tarkoituksena on 183 artiklan mukaisesti AKT-valtioista peräisin olevien banaanien tuotanto- ja kaupanpitämisedellytysten parantaminen. Sisäisten maksujen korottaminen on näin ollen tämän määräyksen vastainen toimenpide, sikäli kuin korottaminen heikentää AKT-valtioista peräisin olevien banaanien pääsyä niiden perinteisille markkinoille tai niiden etuja näillä markkinoilla.

48. Kuten Chiquita-yhtiö on aivan oikein huomauttanut, vastaavanlainen status quo -velvoite on olemassa aiemmissakin Lomén sopimuksissa, joten banaanipöytäkirjan 1 artiklan soveltamiselle keskeinen lähtökohta osuu yhteen niiden aikaisempien Lomén sopimusten voimaantulon kanssa, joita sovelletaan kyseisistä AKT-valtioista tapahtuvaan banaanituontiin. Kansallisen tuomioistuimen on tässä yhteydessä huomattava, että Santa Lucia ei ollut ensimmäisen Lomén sopimuksen sopimuspuoli, vaan se otti vasta toisen Lomén sopimuksen myötä osaa tähän yhteistyömuotoon yhteisön kanssa.

C — Ratkaisuehdotus

49. Ehdotan näiden seikkojen vuoksi, että Tribunale di Triesten esittämiin kysymyksiin vastattaisiin seuraavasti:

1) 30.10.1947 tehdyn tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (Gatt-sopimus) III artiklalla ei ole yhteisön oikeudessa sellaista välitöntä oikeusvaikutusta, johin yksityiset oikeussubjektit voisivat vedota kansallisissa tuomioistuimissa.

2) Sisäiset maksut, kuten Italian lain nro 986/64 perusteella perityt kulutusverot, eivät ole 15.12.1989 tehdyn neljännen AKT-valtioiden ja ETY:n välisen sopimuksen 169 artiklan 1 kappaleen ja 177 artiklan 2 kappaleen vastaisia.

3) Neljännen AKT-valtioiden ja ETY:n välisen sopimuksen banaaneja koskevan pöytäkirjan N:o 5 1 artiklalla on välitön oikeusvaikutus. Tässä määräyksessä kielletään asettamasta sopimuksen voimaantulon jälkeen uusia sisäisiä maksuja sekä voimassaolevien maksujen korottaminen sikäli kuin niillä vaikeutetaan AKT-valtioiden banaaninviejien pääsyä niiden perinteisille markkinoille tai asetetaan niiden edut näillä markkinoilla aikaisempaa epäedullisempaan asemaan.